

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Vyvažování zájmů dětí a rodičů z pozice opatrovníka dítěte v praxi Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Vyvažování zájmů a práv při rozhodování o dětech

Mgr. Petra Hubová, Mgr. Lucie Bujnošková

www.umpod.cz

Obsah prezentace

- postavení Úřadu
- praktická část
 - čtyři kazuistiky výkonu kolizního opatrovnictví
- shrnutí postřehů
- diskuze

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

UMPOD jako kolizní opatrovník

Úřad jako kolizní opatrovník

- orgán SPOD se specifickými úkoly (§35 ZOSPOD)
- ústřední orgán dle mezinárodních smluv (únosy, výživné, osvojení, ochrana dětí)
- člen Mezinárodní sociální služby (ISS)
- opatrovník dítěte (§35 ZOSPOD)
 - převážně dle § 469 zřs
 - „ve vztahu k cizině“ může být i OSPOD (§17 ZOSPOD)
 - NE v řízení o navrácení dítěte – kolize funkcí
 - NE zmocněnec (§§ 470 a 571 zřs)

Úřad jako kolizní opatrovník - specifika

- účastníci v jiném státě
 - obtíže: kontrola, zajišťování důkazů, vzdálenost jako faktor při zvažování forem úpravy péče, omezená nabídka podpůrných služeb
- účastníci hovoří jinými jazyky
 - kontakt opatrovníka s dítětem i rodiči pokud nejde o „běžný jazyk“, listinné důkazy, nabídka podpůrných služeb
- různé právní řády
 - různé vnímání pojmů napříč státy a kulturami
- působnost po celé ČR

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Praktická část

Vyvažování zájmů účastníků v praxi UMPOD při výkonu kolizního opatrovnictví

Stát S

dlouhodobý společný život českých občanů
narození nezletilého Adama

neshody rodičů

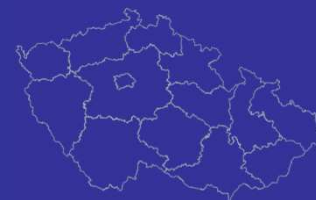
nutnost otce opustit stát S
v 6 letech Adama

probíhající kontakt přes Skype
- v 8 letech dítěte přerušení kontaktů ze strany
matky, incident, hádka rodičů

Matka s dítětem odjíždějí do ČR po 6 měsících
od přerušení kontaktu s otcem za účelem
„získání papírů na dítě“
nikoli za účelem přestěhování se

Česká republika rodný stát obou rodičů

návrat otce do ČR
údajně buduje domov pro matku i syna

probíhající kontakt přes Skype
- v 8 letech dítěte přerušení kontaktů ze
strany matky, incident, hádka rodičů

Matka v ČR podává návrh soudu na úpravu
péče a výživy, otec k návrhu aktivně
přistupuje a projevuje zájem o péči o syna.

Průběh řízení před soudem v ČR

- otázka péče, výživy, styku, určení místa bydliště dítěte
 - návrhy rodičů jsou protichůdné
 - kompromisem nebude „uspokojen“ návrh ani jednoho z rodičů
- průběh kontaktu otce a syna
 - žádost matky o utajení pobytu (obava z násilí otce) -> asistovaný styk -> asistované předání -> zrušení jakékoli asistence při kontaktech
- obava překvapivého návratu matky a Adama do státu S bez ukončeného řízení a bez vyhodnocení navázání vztahu Adama a otce --> předběžným opatřením uložen zákaz vycestování

Průběh řízení před soudem v ČR

- znalecký posudek vypracován
 - oba rodiče mají snížené rodičovské kompetence
 - dítě pravděpodobně sociálně a emočně zanedbáváno, stále se pohybuje pod tlakem a v disharmonické a napjaté atmosféře
 - komunikace mezi rodiči impulzivní, nekonstruktivní
- stanoven soudní dohled nad nezletilým

Úkony opatrovníka za účelem zjištění zájmu dítěte

- aktivní komunikace s rodiči, školou, asistující organizací,...
- pohovor s nezletilým (jak dožádaný přes OSPOD, tak osobní)
- osobní pohovor s rodiči
- případová konference – vyhodnocení probíhajících kontaktů
- doprovod nezletilého na pohovor se soudcem
- zasílání dopisů nezletilému informujících o vývoji řízení včetně informací o rozvržení plánovaných kontaktů
- telefonická komunikace s rodiči i s nezletilým
- podpora rodičů pro zlepšování vzájemné komunikaci
- navázání spolupráce s OSPOD pro výkon SPOD

Zájmy účastníků k vyvažování

- život, podnikání a možné nabytí občanství státu S
- zrušení zákazu vycestování
- protektivní přístup k péči o dítě, obava z péče otce (násilí, alkoholismus)
- pravidelné platby na výživné

- zázemí v ČR od navrácení otce pro celou rodinu
- zájem o výlučnou péči o dítě nebo o široký kontakt
- dojem z matky – neurotická, přenášejí obavy na dítě, nezajišťující potřeby dítěte, nevhodná pečující osoba

- „osvědčené zájmy“ – péče obou rodičů, kontakt s oběma rodiči
- vnitřní zájem – útěk od rodičovského konfliktu, chtěná podpora jednoho rodiče pro kontakt s druhým rodičem a pro péči druhého rodiče
- vyslovený zájem – návrat do státu S a péče matky; diskutovatelné
- kontakty s otcem probíhaly velmi dobře – význam role otce v životě Adama
- zachování identity a kultury státu S

Opatrovník vždy krok za rodiči

Co by při zastupování zájmu dítěte bylo nápomocno, ale na co opatrovník nikdy odpověď nezíská?

- Co je pravým důvodem proto, proč matka ze státu S vycestovala do ČR?
- Jaký je upřímný a trvalý zájem otce?
- Jsou silně prožívané obavy matky z násilí a alkoholismu otce výsledkem zkušenosti nebo se jedná o taktizování?
- Je upřímný a trvalý příslib matky, že pochopila význam role otce v životě nezletilého a kontakt bude i na dálku podporovat?
- Kdo formuje názor dítěte a jak moc je dítě na rozhovor s opatrovníkem / soudcem / znalkyní „připravováno“?

Limity dané mezinárodním prvkem

S ohledem na praktické důsledky rozhodování ve věci péče je nutné k těmto aspektům přihlížet při zjišťování zájmu nezletilého:

- nemožnost obstarání šetření v místě bydliště matky ve státě S a to ani pro dobu před odjezdem do ČR, ani po případném návratu do státu S
- z toho plynoucí nemožnost pokračování dle nás nutného výkonu SPOD ve státu S
- neexistující mezinárodní smlouva, na základě které by bylo možné rozsudek ve státě S uznat a vykonat (např. pro zajištění kontaktu dítěte s otcem)
- objektivní překážka pro otce vycestovat do státu S (imigrační předpisy)

Několik otázek k tomuto řízení

- Jak efektivně skloubit výkon opatrovnictví a výkon sociálně-právní ochrany dítěte?
- Jaké důvody postačí pro změnu tříleté faktické výlučné péče matky? Dle našeho řízení mohla „bezpečně“ vést řízení o úpravu péče v cizině.
- Do jaké míry má opatrovník vysvětlovat dítěti protichůdné zájmy rodičů a jak a do jaké míry má opatrovník dítě chránit před dopady rodičovského konfliktu?
- Může opatrovník zjistit zájem dítěte, aniž by detailně znal zájem a motivy rodičů?

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

2. kazuistika – konflikt rodičů i právních řádů

Život v zahraničí

Společný život rodičů a jejich syna Adama v zahraničí do jeho tří let

Početí sestry Evy.

- obvyklé bydliště Adama v zahraničí
- založena příslušnost soudu v zahraničí pro rozhodování o péči o Adama
- v případě protiprávního přemístění Adama mimo stát obvyklého bydliště možnost žádat o navrácení

Matka v České republice

Matka přijíždí domů, do České republiky, v té zůstává společně s Adamem

Občas se stává otec, který žádá navrácení všech do zahraničí.

Rodičovský konflikt eskaluje, v ČR je narozena Eva.

- Eva od narození žije v České republice, mezinárodní pravomoc dána českým soudům

Rozhodnutí soudu o Adamovi

Otec odmítá ztratit Adama, chce, aby dále žil v zahraničí.

Zahraniční soud proto na jeho návrh rozhoduje o odevzdání Adama do péče otce a určuje bydliště Adama v zahraničí.

- Matka s novorozencem zůstává v České republice, otec odcestuje s Adamem, matka za ním pravidelně cestuje.

Faktické důsledky

- Adam nikdy netrávil čas se sestrou Evou; sourozenecká vazba neměla řádný prostor ke vzniku, natož udržování
- řízení o úpravu péče
 - Adam: výlučně vedeno v zahraničí
 - Eva: výlučně vedeno v České republice
 - oba soudy se vyjádřily tak, že nebudou rozhodovat o druhém dítěti
 - Jak se mají soudy vzájemně respektovat, resp. jaký soud má vyčkat rozhodnutí druhého soudu v zájmu dětí?

Faktické důsledky

- neexistuje mezinárodní smlouva, na jejímž základě by rozsudky byly vzájemně uznatelné, případně které by upravovaly otázku věci rozhodnuté či otázku litispendence
 - vliv na procesní strategii rodičů (obstrukce)
- ani jeden rodič nechce vycestovat do druhého státu společně se „svým“ dítětem z důvodu obavy o zadržení druhým rodičem
- oba rodiče navštěvují své druhé dítě, s ohledem na jejich konflikt však kontakty hladce neprobíhají
- děti ještě nejsou ve věku vhodném k zapojování

Jak může mít konflikt právních řádů vliv na stanovisko opatrovníka v otázkách péče o Evu v ČR?

- oba rodiče jsou kompetentní péče o děti
- v obou státech může mít celá rodina společné zázemí
- zájmy dětí, jež opatrovník chce hájit
 - umožnit vytváření vazby mezi oběma sourozenci
 - uspokojit právo dětí na péči obou rodičů
 - zjistit, zda jsou vhodné podmínky pro péči v zahraničí
 - zachovat i rozvíjet kulturní identitu dětí
 - zamezit potencionální manipulaci s dětmi

Z toho plyne nutnost **vzájemného respektu soudních řízení**, ale na jakém právním základě? K tomu se přidává **nemožnost provedení šetření** v místě bydliště v zahraničí, či **dožádání provedení pohovoru** s Adamem (nad to otázka péče o Adama není předmětem řízení).

Možné smírné řešení?

- dohody rodičů zásadně vnímány pozitivně
- dohoda rodičů o péči o obě děti uzavřena před soudem jednoho ze států, ve druhém státě by mohla být dohoda schválena

Avšak, co když bude třeba dohodu vykonat v druhém státě před jejím formálním schválením, tedy před tím, než bude mít právní účinky? Může být dohoda zneužita v rámci procesní strategie rodičů?

3. kazuistika – kulturní střet

Rodiče

Otec: původem ze Severní Afriky,
dlouhodobě žijící v ČR, praktikující
Muslim

Matka: Češka, žena v domácnosti,
finančně nesamostatná

Partneři přes 17 let

Rodina žila v ČR

Případ bez výrazného přeshraničního
prvku

Krize

M: otec vede syna k ortodoxnímu
náboženství, nesouhlasím s tím, je
agresivní, syn přebírá negativní
postoje vůči ní a ženám všeobecně

O: matka jedná účelově, vztah matky
k němu a dítěti se zhoršil, nevybíravě
je oslovuje (fanatik, terorista)

Objektivně se zhoršují projevy dítěte
vůči matce (bezvěrec, „můžu tě
zabít“)

Trestní oznámení matky, vykázaní
otce z domácnosti

Průběh řízení před soudem v ČR

- Znalecké posudky
 - Trestní řízení 2/2012-6/2012 – dítě nevhodný vztah k matce, nerespektuje ji
 - Opatrovnické řízení 5/2014
- Matka podávala značné množství návrhů na PO – většina zamítána
 - Mimo jiné žádosti o přiznání ex-offo zástupce, návrh na zbavení své vlastní rodičovské odpovědnosti
- 7/2012 – PO o **střídavé výchově!**

Problematické momenty

- projevy dítěte, identifikace s otcem, nerespektování postavení matky vs. výsledky znaleckého zkoumání
- čas (první jednání po 2 letech, rozhodnutí po 3 letech)
- postup soudu a ostatních institucí
 - Role OSPOD – jasné preference otce, matka ztratila důvěru
- matka v průběhu řízení ztratila finanční zajištění, bytové zázemí, psychiatricky hospitalizována
- dítě hovořilo o situaci s velkým množstvím odborníků
- rezignace rodičů na „výchovu“
 - otec dítěte poskytoval daleko větší volnost ohledně časového plánu, postupem času matka – deklarovaný zájem o zbavení rodičovské odpovědnosti, v případě svěřeni dítěte do péče „zříkání se odpovědnosti“

Zájmy a potřeby účastníků

Matka

- ochrana dítěte (před otcem)
- obnova vztahu se synem
- omezení kulturního vlivu otce
- finanční stabilita

Otec

- zachování status quo – kontrola nad situací
- výchova dítěte ve vlastní kultuře
- deklarovaný zájem – zachování kontaktu s matkou

Dítě

- „osvědčené zájmy“ – právo na výchovu obou rodičů, zachování i rozvinutí kulturní identity, bezpečí, klidné a stabilní prostředí, respektování názoru
- vyrovnání se s konfliktem rodičů – extrémní rozpor v projevech navenek vůči matce (matku má rád x řekne jí, že je satan)
- projevený zájem – péče otce, ochrana otce

Základní dilemata

- identifikace nebezpečí pro dítě
 - Matka trvá na tom, že otec dítě fyzicky týrá, přehnaně mu vnucuje víru a potenciálně škodlivé názory, únos do zahraničí
 - Otec trvá na tom, že matka jej očerňuje, účelově situaci přibarvuje, dítě svým přístupem poškozují, postupem času nebezpečí ze strany osob spolubydlících s matkou
 - Nepřiměřené projevy dítěte – chybějící respekt vůči matce
 - Extrémní konflikt rodičů
- Pokud se přikloníme k péči jednoho z rodičů, jak zajistit možnost udržení vztahu s druhým rodičem?
 - extrémní konflikt rodičů – absolutní nekomunikace
 - extrémní rozdíl ve výchovných prostředích
- Jaké výchovné prostředí vybrat na úkor druhého?
- Jaké služby rodičům nabídnout?

Strategie opatrovníka

- spolupráce s oběma rodiči
 - snaha nestranit ani jednomu z rodičů a podpora všech zúčastněných k hledání společného řešení
 - iniciace společného setkání
 - Intenzivnější spolupráce s matkou – snaha motivovat ji k řešení situace
- intenzivní spolupráce právního referenta s psychologem
- snaha působit na soud, aby ve věci jednal rychle a efektivně
 - Návrh na určení lhůty k provedení procesního úkony, nařízení mediace
- načasování pohovoru s dítětem

Vyústění situace

- Dítě svěřeno do péče otce, upraven široký kontakt s matkou
- S ohledem na vývoj případu, délku soudních řízení a zhoršení situace matky **nezbylo jiné řešení**
- Nevyřešené otázky
 - Projevy dítěte vůči matce a míra vlivu otce na nevhodné chování dítěte
 - Vztah opatrovníka a OSPOD
 - Otázka podpory vztahu s matkou ze strany otce, v závěru již styk téměř neprobíhal
 - Vyřešené kulturního i výchovného střetu rodičů, velké riziko hrozby odcizení dítěte a matky

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

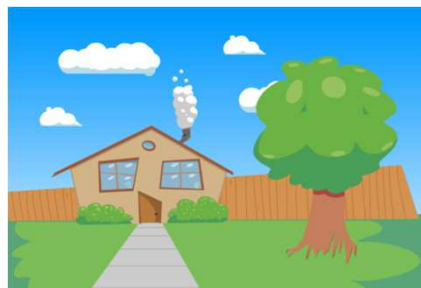
4. kazuistika – názor dítěte

Your
Opinion
matters

Vývoj případu

- Rodina žila v ČR
- Rodiče partneři přes 15 let
- Otec cizinec z „EU“, právní vzdělání, bez stálého zaměstnání
- Matka ČR, pracuje na vysoké pozici, zajišťuje rodinu
- Dítě 9/10 let, nemá sociální vazby mezi kamarády, tráví čas s otcem

- Rozchod rodičů
- Otec a syn odjíždí do EU na prázdniny
- Otec podává návrh na svěření dítěte v EU
- Matka podává návrh v ČR
- Soud v EU odmítá příslušnost
- Otec s dítětem se navrací
- Pokračuje řízení v ČR
- Rodiče stále sdílejí společnou domácnost
- Otec zůstává s dítětem doma, omlouvá jej ze školy

CRISIS
CRISIS
CRISIS

Zásadní momenty

- **Situace dítěte**
 - Přejímá postoje i vzorce chování otce, vždy hledá chybu ve druhých, hyperkritický k matce, vše v ČR je špatné
 - Nechodí do družiny, na obědy, na zájmové kroužky, obtížně navazuje vrstevnické kontakty
 - Zatažený do konfliktu rodičů
- **Rodiče žili ve společné domácnosti**
 - Extrémní konflikt rodičů, není shoda ohledně péče, místa pobytu i dalších záležitostí (očkování, rovnátka, mimoškolní aktivity, školní výlety)
 - Matka se odstěhovala až po 6 měsících
- **Extrémní rozdíl ve výchovných přístupech**
- **Otec obtížně spolupracuje s českými orgány**

Postup opatrovníka

- Kontakt s oběma rodiči
 - Nutná spolupráce právník/psycholog
 - Nejdříve snaha podpořit rodiče, aby se snažili konflikt řešit
 - Zprostředkování mediace
- Pohovor s dítětem vedený zaměstnanci UMPOD
 - Prováděn sociálním pracovníkem – vyhodnocení rozhovoru psycholog
 - Dítě není schopno říci jedinou pozitivní věc o matce
 - Dítě chce být s otcem v EU, matka je může navštěvovat, v ČR je všechno špatně
- Informování dítěte
 - Zaslání informačního dopisu, asistenci při zjištění názoru, asistenci při objasnění výsledku řízení
- Spolupráce s OSPOD
 - Zprávy z provedených šetření důležitý podklad pro mapování situace
 - Problematické stanovisko metodického orgánu
 - Po eskalaci situace OSPOD vyhodnocuje dítě jako ohrožené, podává návrh na stanovení dohledu, nařízení odborného poradenství rodičům , dítěti doporučeno

Vyvažování zájmů

- Názor dítěte
 - Péče rodičů
 - Kontakt s oběma rodiči
 - Právo na kulturní identitu
 - Dítě má občanství po obou rodičích
- vs.**
- Co je pro dítě nejlepší
 - Zdravý vývoj dítěte
 - ohrožující výchovné postupy rodiče
 - Stabilní prostředí
 - obava ze zadržení v zahraničí

Závěrečné stanovisko

- Důraz na rychlé řešení situace – předběžná vykonatelnost
- Péče matky
 - rodiče vytváří protichůdné prostředí, je třeba stabilní prostředí pro dítě, i dle znaleckého posudku je vhodnější péče matky
- Omezit styk otce s dítětem
 - 1 x za 14 dní na 3 hodiny pouze v ČR
 - přechodné opatření, otec musí začít oddělovat partnerský konflikt od rodičovské role a vnímat potřeby dítěte odděleně od svých, doporučena terapie
 - pokud k posunu nedojde, bude třeba styk s dítětem zakázat
- Podpora stanovení dohledu (navrhováno OSPOD, připojilo se i SZ)

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Závěrečné shrnutí

Častá dilemata při výkonu opatrovnictví

- stabilita výchovného prostředí vs. právo na výchovu obou rodičů
 - dva domovy, střídání škol, střídání kulturních zázemí rodičů, jak to udělat, aby dítě mohlo být s oběma rodiči a zároveň se z toho „nezbláznilo“
- transparentnost jednání opatrovníka – doporučení uspořádání vs. riziko ztráty spolupráce jedné ze stran
- právo dítěte vyjádřit názor vs. přenášení odpovědnosti na dítě
- vzdálenost kultur vs. právo dítěte na identitu a její zachování
- obava z únosu vs. právo dítěte na výchovu obou rodičů (doživotní zákaz vycestování?)

Typicky problematické momenty - shrnutí

- omezený časový úsek, kdy opatrovník intervenuje v rodině
- opatrovnictví vs. sociálněprávní ochrana dítěte – do jaké míry opatrovník může s rodinou „pracovat“ do jaké míry je to jeho úkol
- informovanost rodičů o pozici opatrovníka – pochopení jeho role v systému
- rodiče přenášejí odpovědnost za výsledek na opatrovníka, na soud
- pozice soudu vs. pozice opatrovníka
- plynutí času – dynamika situací, mění se podmínky, mohou se měnit stanoviska

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Spolupráce

VNITŘNÍ
tým právník a psycholog

VNĚJŠÍ
soud – opatrovník – příslušný OSPOD – rodiče –
DÍTĚ – další zapojené subjekty

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Děkujeme Vám
